

Im Herbst

met werken van Brahms,
Dvořák/Janáček, Reger

met medewerking van
Bart Coenen, piano

dirigent
Marc Buijs

Zaterdag 19 november 2016
Toonzaal
's-Hertogenbosch

's-Hertogenbosch'

Vocaal Ensemble

programma

SPONSORS

Dit concert werd mede mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van:

Gemeente 's-Hertogenbosch
Hetteema Tervooren Fonds
Stichting Teuntje Anna

WELKOM**Im Herbst**

Zo is de herfst: een zweempje weemoed, maar ook kleurrijk, vol frisse vitaliteit. Bereid je voor op een middagje heerlijk zwijmelen in klassiek 19e eeuwse klassieken, gevolgd door de prikkelende opkikker van een serie kekke volksliedjes - een combicompositie van Dvořák en Janáček.

Sinds mei 2016 is Marc Buijs muzikaal leider van het 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble. Met hartstocht en humor dirigeert hij het koor naar zijn stemmige en luchtige interpretaties van Brahms, Reger en Dvořák/Janáček. In zijn streven naar de perfecte klanken en harmonieën is Marc de nieuwe motor van het Bossche koorgezelschap.

Voor het najaarsconcert 'Im Herbst' maakte Marc Buijs een keuze uit het klassieke liederenrepertoire om de melancholie van het jaargetijde en de wisseling der seizoenen te bezingen. Stuk voor stuk juweeltjes van stemmingsweergaven.

Pianist Bart Coenen begeleidt ons koor en vertolkt ook solo pianomuziek van Chopin en Abéniz.

Namens alle leden van het 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble wens ik jullie een fijn concert toe.

Klazien Laansma,
Voorzitter 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble

PROGRAMMA

Fünf Gesänge, Op. 104

1. Nachtwache I
2. Nachtwache II
3. Letztes Glück
4. Verlorene Jugend
5. Im Herbst

Johannes Brahms (1833-1897)

**Nocturne op. 72, nr. 1 in e klein
Nocturne op. 9, nr. 2 in Es groot**

Frédéric Chopin (1810-1849)

Evocación, uit 'Iberia'

Isaac Albéniz (1860-1909)

Korte pauze (blijft u alstublieft zitten)

Sest Moravských Dvojzpevu (1877)

**Antonín Dvořák (1841-1904)
en Leoš Janáček (1854-1928)**

(Klanken uit Moravië)

1. Dyby byla kosa nabróšená (De scheiding)
2. Slavíkovský polečko malý (De belofte van de liefde)
3. Holub na javoře (Verlaten)
4. V dobrým sme se sešli (Scheiden zonder lijden)
5. Šípek (De wilde roos)
6. Zelenaj se, zelenaj (Vertrouwen)

Drei Chöre, op. 6

Trost
Zur Nacht
Abendlied

Max Reger (1873-1916)

TEKSTEN

Fünf Gesänge – Joh. Brahms

<p>Nachtwache I Leise Töne der Brust, geweckt vom Odem der Liebe, Hauchet zitternd hinaus, ob sich euch öffnen ein Ohr, Öffn' ein liebendes Herz, und wenn sich keines euch öffnet, Trag' ein Nachtwind euch seufzend in meines zurück!</p> <p>Tekst: Friedrich Rückert</p>	<p>Nachtwacht I <i>Zachte tonen uit de borst, opgewekt door de adem der liefde, wasem sidderend naar buiten, of zich u een oor opent, Zich een liefhebbend hart opent, en als er geen zich opent, drage een nachtwind u zuchtend in het mijne terug!</i></p> <p><i>Vertaling: Rein de Vries</i></p>
<p>Nachtwache II Ruh'n sie? rufet das Horn des Wächters drüben aus Westen, Und aus Osten das Horn rufet entgegen: Sie ruh'n! Hörst du, zagendes Herz, die flüsternden Stimmen der Engel? Lösche die Lampe getrost, hülle in Frieden dich ein.</p> <p>Tekst: Friedrich Rückert</p>	<p>Nachtwacht II <i>Alles rustig? roept de hoorn van de wacht daar in het westen, en uit het oosten roept de hoorn terug: Alles rustig! Hoor je, angstig hart, de fluisterende stemmen van de engelen? Doof de lamp gerust, hul je in vrede.</i></p> <p><i>Vertaling: Rein de Vries</i></p>
<p>Letztes Glück Leblos gleitet Blatt um Blatt Still und traurig von den Bäumen; Seines Hoffens nimmer satt, Lebt das Herz in Frühlingsträumen. Noch verweilt ein Sonnenblick Bei den späten Hagerosen, Wie bei einem letzten Glück, Einem süßen, hoffnungslosen.</p> <p>Tekst: Max Kalbeck</p>	<p>Laatste geluk <i>Levenloos glijdt blad na blad stil en treurig van de bomen, Nimmer verzadigd van de hoop leeft het hart in lentedromen. Nog valt een zonnestraal op de late rozenstruiken, Zoals op een laatste geluk, zoet maar hopeloos.</i></p> <p><i>Vertaling: Rein de Vries</i></p>
<p>Verlorene Jugend Brausten alle Berge, sauste rings der Wald, meine jungen Tage, wo sind sie so bald? Jugend, teure Jugend, flohest mir dahin; O du holde Jugend, achtlos war mein Sinn!</p>	<p>Verloren jeugd <i>Bruisten alle bergen, ruiste 't woud rondom, de dagen van mijn jeugd, waar zijn ze zo snel gebleven? Jeugd, dierbare jeugd, Vlood mij heen, o jij bekoorlijke jeugd, en ik merkte 't niet.</i></p>

<p>Ich verlor dich leider, wie wenn einen Stein jemand von sich schleudert in die Flut hinein. Wendet sich der Stein auch um in tiefer Flut, weiss ich, dass die Jugend doch kein Gleiches thut.</p> <p>Tekst: Josef Wenzig</p>	<p><i>Ik verloor je helaas, zoals wanneer iemand een steen van zich werpt in de stroom. Ook al keert de steen zich om in de stroom, ik weet dat de jeugd zoiets niet doet.</i></p> <p><i>Vertaling: Rein de Vries</i></p>
<p>Im Herbst Ernst ist der Herbst. Und wenn die Blätter fallen, sinkt auch das Herz zu trübem Weh herab. Still ist die Flur, und nach dem Süden wallen die Sänger, stumm, wie nach dem Grab. Bleich ist der Tag, und blasse Nebel schleiern die Sonne wie die Herzen, ein. Früh kommt die Nacht: denn alle Kräfte feiern, und tief verschlossen ruht das Sein. Sanft wird der Mensch. Er sieht die Sonne sinken, er ahnt des Lebens wie des Jahres Schluß. Feucht wird das Aug', doch in der Träne Blinken, entströmt des Herzens seligster Erguß.</p> <p>Tekst: Klaus Groth</p>	<p>In de herfst <i>Ernstig is de herfst. En als de blaren vallen, zakt ook het hart weg in droeve pijn. Stil is het veld, En naar het zuiden trekken de zangers stil, als naar het graf. Bleek is de dag, en vale nevelen omsluiieren de zon net als de harten. Vroeg komt de nacht want alle krachten sparen, en diep besloten rust het zijn. Week wordt de mens. Hij ziet de zon ondergaan, hij vermoedt het eind van het jaar, als van het leven. Vochtig wordt het oog, maar in het blinken van de tranen stroomt uit het hart de diepste ontboezeming.</i></p> <p><i>Vertaling: Rein de Vries</i></p>

Moravische klanken – A. Dvořák/L. Janáček

<p>1. De Scheiding Was mijn zeis geslepen, en was het oogsttijd, ach hoe zou ik de jonge klaver in de wei maaien.</p> <p>Maai, maai de jonge klaver. Waarom zou ik nog langer aan je denken, mijn liefste, nu je je jawoord aan een ander hebt gegeven.</p>	<p>2. De belofte van de liefde Het is zo klein, het veld van Slavikov. Nooit zullen wij trouwen, mijn lieve jongen. Nee, nee, nooit, het is onmogelijk. Dat kleine stukje grond, mijn liefste, dat zal je moeder ons nooit geven.</p> <p>En wat maakt het uit wat mijn moeder zegt? Mijn moeder geeft ons geen bevelen. Zeg me alleen, mijn schatje, dat je van me houdt. En geef me je lieve hand om me goede nacht te wensen.</p>
--	--

<p>3. Verlaten Een duif vloog over de velden om zich aan graankorrels te goed te doen. En toen ze haar krop gevuld had, streek ze neer op een esdoorn.</p> <p>Onder deze esdoorn zat mijn liefje. Ze naaide een groene sjaal. Ze borduurde er ook een bloemenrank op, omdat haar vriend haar had verlaten. En ze maakte er een rozenknopje op, want iedereen, ach iedereen had haar verlaten.</p>	<p>4. Scheiden zonder lijden Als vrienden hebben we elkaar gevonden, Als vrienden gaan we uit elkaar. Zeg me, mijn liefste, Zullen we elkaar vergeten? Ik zal vaker aan je denken, dan een keer per jaar. Aan jou, mijn liefje, zal ik elk moment denken.</p>
<p>5. De wilde roos Er ging een meisje naar het veld, ze liep in de groene wei. Maar ze kon het gras niet maaien, want de dauw was nog te koud.</p> <p>Ze ging weg van de weide, terwijl ze hete tranen weende. Toen zag ze een rozenstruik, met een wilde roos eraan. Roos, lief klein bloempje, ik zal je plukken.</p> <p>Pluk me niet in de winter: dan zal mijn schoonheid vergaan. Pluk me niet in de zomer: de zon zal me verbranden. Pluk me in de lente: dan zal ik heel lang mooi blijven.</p>	<p>6. Vertrouwen Word groen, word groen, groen gras in het bos. Hoe kan ik groen worden, als de zeis al geslepen is?</p> <p>Word groen, word groen, groen gras in het bosje. Hoe kan ik groen worden, als er iemand komt om me te maaien?</p> <p>Word groen, word groen, jonge tulp in de wei. Hoe kan ik groen worden, als mijn bladeren verdorren, als jij me gaat verlaten, mijn geliefde, mijn liefste.</p> <p>Kijk mijn liefje, zie je deze dorre tak; als die weer groen is, dan word jij de mijne. Kijk mijn liefje, zie je deze kale den; als de naalden weer groen zijn gaan we trouwen.</p> <p>Ja, ik heb gekeken, gister, de hele middag. maar deze verwenste den wordt maar niet groen. Ja, ik heb gekeken, gister en ook nog vandaag en ik zie overal groene blaadjes aan de tak.</p>

Drei Chöre – Max Reger

<p>Trost Es ist kein Weh auf Erden so heiß, so laut, so wild, die Sühne soll ihm werden, sei still, so wird 's gestillt, sei still.</p> <p>Und ist kein Tod vorhanden, was Liebes du begräbst, gleich ist 's dir auferstanden, wie du nur treulich ihm lebst.</p>	<p>Troost <i>Geen smart op aarde, hoe intens en hard ook, hoe woest, of er staat troost tegenover. Wees dus stil, dan stilt ook je pijn.</i></p> <p><i>En er is geen dood te bekennen; wat voor liefs je ook begraaft, meteen is het weer herrezen, als je het maar trouw blijft in je leven.</i></p>
--	--

<p>Auch gibt 's kein wirklich Scheiden, der Trennung öden Schmerz, du brauchst ihn nie zu leiden, bleib nah nur Herz am Herz.</p> <p>In ihres Mantels Falten trägt Gottes Lieb die Welt. Wer sich von ihn lässt halten, den sie gar treulich hält.</p>	<p><i>Ook bestaat er geen echte scheiding, met de eenzame pijn van uit elkaar, daar hoeft je nooit aan te lijden, als je samen blijft, hart aan hart.</i></p> <p><i>In de plooien van haar mantel, draagt Gods liefde de wereld. Wie zich door haar laat vasthouden, die zal zij trouw behouden.</i></p>
<p>Zur Nacht Nun fallen die Augen müde mir zu. Komm, Engel des Schlummers, Hüte die Ruh, komm halte am Bette, freundliche Wacht, und kosige Träume webe, o Nacht! Und schlürfe was nimmer, Seele, wohl Du geatmet im Lichte: Friede und Ruh.</p>	<p><i>Bij de nacht</i> <i>Nu vallen mijn moede ogen dicht. Kom, engel van de sluimer, bewaak mijn rust, houd aan mijn bed vriendelijk de wacht. O nacht, weef zoete dromen voor mij. En mijn ziel, drink in wat je overdag tekort kwam: vrede en rust.</i></p>
<p>Abendlied Friedlicher Abend, senkt sich aufs Gefilde. Sanft entschlummert Natur. Um ihre Züge schwebt der Dämm' rung zarte Verhüllung, und sie lächelt die Holde.</p> <p>Lächelt ein schlummernd Kind in Vaters Armen, der voll Liebe zu ihr sich neigt. Sein göttlich Auge weilt auf ihr. Und es weht sein Odem über ihr Antlitz.</p>	<p><i>Avondlied</i> <i>De avond daalt vredig neer op de velden. Zachtjes dommelt de natuur in. De sluiers van de schemering omhullen haar contouren en zij glimlacht, de beminnelijke.</i></p> <p><i>Glimlacht, als een sluimerend kind in de armen van haar vader, die zich vol liefde over haar heen buigt. Zijn goddelijk oog rust op haar, en zijn adem strijkt over haar gelaat.</i></p>

Het kopieerwerk van dit programmaboekje is verzorgd door:

Copyshop Den Bosch

Orthenstraat 63a

5211 SW 's-Hertogenbosch

Tel. (073) 613 23 98

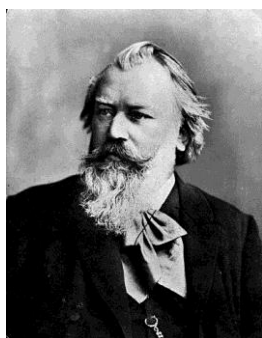
www.copyshopdenbosch.nl

TOELICHTING

Im Herbst

Wat hebben Brahms, Reger, Dvořák en Janáček gemeen? Ze waren niet alleen tijdgenoten, maar kenden en beïnvloedden elkaar. Brahms raakte aan het eind van zijn leven bevriend met Max Reger en hij ondersteunde de jonge Dvořák zelfs financieel. Janáček en Dvořák trokken muzikaal samen op.

Brahms, de ontdekte reus

Als muzikaal wonderkind droeg Johannes Brahms (1833-1897) al gauw bij aan het gezinsinkomen met optredens in kroegen en bordelen, waarvoor hij zelf populaire salonmuziek (voor piano-vierhandig) arrangeerde en componeerde. Tegelijk verdiepte hij zich in de hogere (muziek)cultuur van die tijd en vanaf ca.1851 begon hij eigen werk te componeren. Hij maakte diepe indruk op het invloedrijke muzikale echtpaar Robert en Clara Schumann, vanaf 1853 zijn belangrijkste fans. Sindsdien werkte hij als componist en (koor)dirigent, voornamelijk in Wenen. Brahms werd een van de grote Duitse componisten, de derde B na Bach en Beethoven. Hij had kritiek op 'nieuwlichters' als Wagner en Liszt. Brahms was een perfectionist: het meeste dat hij schreef keurde hij af. Gelukkig schreef hij veel, waaronder zo'n 330 liederen zoals de stemmige Fünf Gesänge uit 1888. Tekst en muziek roepen een weemoedige sfeer op: vallende bladeren, de verloren jeugd, een laatste liefde...

Religieuze Reger

Een bezoek aan Bayreuth bracht Max Reger (1873-1916) ertoe om muziek te gaan studeren in plaats van onderwijzer te worden zoals zijn vader. Muziek studeerde hij in Wiesbaden en München - en hij werd een van de grootste Duitse musici van zijn tijd. Als componist was hij omstreden: het publiek liep met hem weg (zoals in Nederland) of men verfoeide zijn werk. Als pianist en organist werd hij bejubeld, waardoor hij constant onderweg was om concerten te geven. In Leipzig werd hij hoogleraar compositie, in Meiningen dirigent van het hof orkest, destijds een toppositie. Als componist was hij zeer productief en staat hij duidelijk in de Duitse muziektraditie van Bach, Beethoven en Brahms. Ook Schumann en Wagner beïnvloedden zijn werk. Tegenwoordig wordt zijn werk als niet zo toegankelijk gezien: zwaar en melancholiek. Veel muziek vindt zijn oorsprong in Regers diep doorvoelde geloof. Al horen de Drei Chöre die wij vandaag zingen tot Regers wereldlijke werk, ook

hierin klinkt duidelijk de religieuze lading door; wij zouden de teksten nu 'bevindelijk' noemen.

Vitale volksmuziek

Met de opkomst van het nationalisme werd in de 19e eeuw de volkskunst herontdekt. Zo verzamelden de gebroeders Grimm vol ijver sprookjes, gezegden en volkswijsheden. Ook componisten waaronder Brahms, Reger, Dvořák en Janáček gingen grasduinen in de volksmuziek. Zo reisden Antonín Dvořák (1841-1904) en Leoš Janáček (1854-1928) samen door Bohemen, waarop Dvořák zijn Moravische Duetten componeerde. Later bewerkte Leoš Janáček ze voor koor. De keuze

voor de volkstaal in plaats van Duits, de officiële taal van de Habsburgse Dubbelmonarchie, was in die tijd radicaal. Kenmerkend voor Janáček's compositie zijn de korte lettergrepen voor de zangstemmen, wat de liederen licht en luchtig doet klinken, dicht bij de spreekklanken van het Tsjechisch. Ook de onderwerpen van de liedjes doen folkloristisch aan. Marti van Leuven hielp ons met de uitspraak van het Tsjechisch.

Klazien Laansma

SOLIST

Bart Coenen (1980) kreeg vanaf zijn zevende jaar pianolessen van Gerard Franck en Irma Strijbosch te Venlo. De Havo opleiding combineerde hij met een vooropleiding aan het conservatorium van Maastricht. Daarna studeerde hij in Arnhem aan het ArtEZ-conservatorium waar hij de Bachelorfase onder de hoede van pianodocent Frank Peters in 2005 als uitvoerend musicus cum laude afsloot. Hierna volgde hij de Master of music opleiding aan de Messiaen Academie bij Frank van de Laar. Deze opleiding sloot hij in 2008 met succes af. In deze periode ontwikkelde hij zich ook verder in de kunst van het improviseren waarvoor hij van Galina Vracheva en Robert Jan Vermeulen lessen ontving. Hij volgde verder masterclasses bij o.a. Igor Roma, Muza Rubackyté, Galina Vracheva, Ronald Brautigam en Guus Janssen. Bart trad al op jonge leeftijd als solist op met het VSO in de Maaspoort te Venlo. Later is hij meerdere keren op tournee geweest met het Nijmeegs Studentenorkest. Ook was hij vaak betrokken bij interdisciplinaire projecten, zoals dans- en theatervoorstellingen. Nu geeft Bart regelmatig kamermuziekconcerten

met een vaste violist. Ook heeft hij onlangs samen met Anna Wiersum en Liesbeth Bos het 'Gaudium Trio' opgericht.

Verder verzorgt hij samen met Guus Stoop workshops stressreductie m.b.v. ontspannings- en visualisatie-oefeningen begeleid door live geïmproviseerde muziek op de piano en geeft hij (privé-)pianoles in de kunde van het (mindfull) improviseren.

DIRIGENT

Marc Buijs studeerde piano bij Janine van Mever aan het Arnhems Conservatorium. Hij volgde de Kurt Thomas directie cursus en kreeg les van onder andere Jos van Veldhoven, Micha Hamel en Daan Admiraal. In 2013 behaalde hij zijn Masterdiploma koordirectie met onder meer Brahms' Deutsches Requiem bij Rob Vermeulen aan het Utrechts Conservatorium.

Hij is dirigent van het Liefdesliederen koor Oosterbeek, Sotto Voce uit Nijmegen, Go!Opera, 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble, Puur Zang Zwolle. Hij dirigeerde onder andere twee opera's van Purcell, oratoria van Händel, Nanie en het Schicksalslied van Brahms, Mozart's Mis in C moll en een keur aan kleinere werken van onder meer Britten, Poulenc, Kreek, Hindemith, Monteverdi met gemengd koor, mannenkoor en met het door hem opgerichte Nieuw Vrouwenkoor Arnhem.

Daarnaast is Marc een veelgevraagd pianist en pianodocent.

KOOR

Op 6 januari 1956 ging een groep jonge, enthousiaste koorzangers onder de naam 's-Hertogenbosch' Jongerenkoor van start. Frits Marechal was de oprichter. Het koor was voortgekomen uit een schoolkoor van het St. Janslyceum. De eerste dirigent was Frans van Amelsfoort (1956-1960). Onder de verschillende dirigenten (Evert van Trigt, Thieu Lax, Marc Versteeg, Wilko Brouwers en Jos Akkermans) wist het koor zich een vaste plaats te veroveren in de korenwereld van 's-Hertogenbosch.

Als een rode draad liep de jaarlijks terugkerende traditie van Bach's Johannes Passion door de geschiedenis van het koor. Vanaf 1962 wist het koor in nauwe samenwerking met de Stichting 's-Hertogenbosch Muziekstad (Internationaal Vocalisten Concours) gerenommeerde en veel belovende zangers als solist te contracteren zoals Aafje Heynis, Hein Meens, David James en vele anderen. Memorabel is ook de uitvoering (1997) onder leiding van gastdirigent en oudsolist Max van Egmond.

In 1973 veranderde het koor van naam en heet vanaf dan:

's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble.

Dit vooral omdat de in het huishoudelijk reglement opgenomen regel dat lidmaatschap slechts mogelijk was tot 25 jaar, al lang niet meer van toepassing was. Op dit moment zingt het koor werken uit alle stijlperiodes en werden onder leiding van Jos Akkermans aan het repertoire nog grote werken toegevoegd als de Messiah (Händel), het Requiem (Durufié), In the Beginning (Copland), Dido & Aeneas (Purcell) en Petite Messe Solennelle (Rossini).

Het 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble is aangesloten bij de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst. De leeftijd van de koorleden die eens in het 's-Hertogenbosch' Jongerenkoor startten, is aardig opgelopen. Het enthousiasme is echter gebleven.

Elma Turlings

Teambegeleiding-Coaching-advies

Al bij de eerste oefening doet een deelnemer een ontdekking over zichzelf en deelt die met de groep. Hij krijgt spontaan applaus van de rest van het team. Hoe mooi kan een teamtraining beginnen!

'Vertel het me en ik zal het vergeten.

Laat het me zien en ik zal het onthouden.

Laat het me ervaren en ik zal het me eigen maken' (Confucius)

☎ +31 6 53 25 06 85

✉ info@elmaturlings.nl

🌐 www.elmaturlings.nl

KOORLEDEN**Sopranen**

Elly de Boer
Maria Claessens-Arts
Mieke van Huijgevoort
Swannet van Litsenburg
Henrice van Mackelenbergh
Marjo Oskam
Monique van de Rijt
Paula van der Wel

Alten

Maria Arkesteijn
Dorothe van Dijk
Annemiek van Enckevort
Klazien Laansma
Els de Mooij-van de Water
Hannie Poelstra

Tenoren

Wim van de Beuken
Piet Boon
Jack Glaudemans
Hans van de Rijt

Bassen

Guy van Mackelenbergh
Theo Meijer
Gerard Pels
Peter Spijkers
Jan Turlings

DONATEUR WORDEN?

DONATEURS HEBBEN EEN STREEPJE VOOR.

Met uw donatie van €25,= per jaar (meer mag natuurlijk ook) draagt u bij aan de realisering van aantrekkelijke concerten in de komende jaren. Als donateur krijgt u steeds een uitnodiging voor onze concerten. Bovendien ontvangt u een reductie van 25% op de toegangsprijs voor 2 personen. Indien u er prijs op stelt kunnen wij plaatsen voor u reserveren. U kunt donateur worden door uw bijdrage over te maken naar:

*rekeningnummer: 0336 7623 13
of NL87RABO0336762313,*

ten name van:

*Stichting 's-Hertogenbosch' Vocaal Ensemble,
onder vermelding van 'Jaar donatie HVE'*

MEEZINGEN?

Enthousiast geworden na deze uitvoering en wilt u graag meezingen? U bent van harte welkom. Er wordt gerepeteerd op woensdagavond van 20:15-22:30 uur in basisschool Het Bossche Broek, Kruisbroedershof 31, 's-Hertogenbosch (ingang via het schoolplein aan de Kuipertjeswal). Kom vrijblijvend een keer kijken of neem contact op met:

Els de Mooij, tel. (073) 521 58 62

U kunt ook een mail sturen naar:

info@shertogenboschvocaalensemble.nl